

*

ŽENSKI SVET

* *

L. 12 * MAJ

1934

Za odlično naravno zdravljenje

uporabljajte „Planinka“ - zdravilni čaj, ki je pripravljen večinoma iz najboljših zdravilnih planinskih zelišč. Dolgoletna izkušnja nam potrjuje, da je „Planinka“ - zdravilni čaj, ki vsebuje preizkušene in dobre zdravilne sestavine, dober regulator za čiščenje. Šest do dvanajst - tedensko zdravljenje s „Planinka“ - zdravilnim čajem deluje izvanredno in sicer brez strupov pri vseh sledečih boleznih: Pri slabi prebavi želodca in zaprtju telesa, slabem delovanju črevesa in napetosti telesa, omotici in slabosti, obolenju na hemeroidih in bolezni jeter. „Planinka“ - zdravilni čaj pospešuje apetit. Zahtevajte v lekarnah samo pravi „Planinka“ - čaj, ki se ne prodaja odprto, temveč samo v originalnih plombiranih zavoječkih po Din 20—, s proizvajalčevim napisom:

Lekarna Mr. Bahovec v Ljubljani
Kongresni trg 12

Oglas registr. Sp. br. 169 od 9. II. 1933.

Chlorodont
daje zobem
bleščeče bel sijaj

Izkoristite priliko!

Imamo na zalogi še nekoliko izvodov knjige „Oprema za neveste“. Knjiga je bogato ilustriрана in ima 5 prilog s kroji in prvovrstnimi risbami za žensko osebno perilo, prte, zavese, posteljna pogrinjala itd. Knjiga, ki je stala Din 40—, se dobi za malenkostno ceno 12 Din s poštnino vred.

Ne pozabite naročiti našo novo knjižico „Dekliško perilo“, v kateri dobite vsakovrstno perilo za dekleta od 12—18 let; na prilogi je 18 krojev in 42 najrazličnejših risb za okras ženskega perila. Stane samo Din 6—.

ŽENSKI SVET

MAJ 1934

LJUBLJANA

LETO XII-5

Materinski dan leta 1934 ...

Pavla Hočevarjeva

Pred leti so kulturni zapadni narodi obstali pred veličino materine duše in ji posvetili posebno svečanost. Materinski dan naj počasti prirodno poslanstvo matere, naj se pokloni njenemu trpljenju in nesebičnosti, naj da njeni neumorni delavnosti nekaj trenutkov počitka, dejanske ljubezni in toplih misli.

Domače praznovanje, javne akademije, oblastveno ukazane proslave, cvetje, priručna pisma so poveליčevala in pričala njeno pomembnost ter ji vzbujala zavest velike življenjske vrednosti.

Toda v sleherni materi živi mati Cankarjeva — skromna, dobra, nesebična. V dnevu, katerega je svet določil češčenju njene osebe, je videla le opomin za novo delo in močnejše razdajanje svojih sil: spomnila se je ta dan svojih sester v trpljenju. Prvotni namen materinskega dne — poččenje nje same — je po nujnosti svojega materinskega pojmovanja preusmerila v drugi smoter: žene same prirejajo glavno proslavo materinskega dne z edinim razlogom in namenom, da pridobe sredstva za podporo siromašnim materam in njih deci. Iz zavesti telesnega materinstva se je dignilo pojmovanje socialnega materinstva.

Bili so časi, ko je marsikatera žena občutila materinstvo kot srečo, kot edino in najlepšo življenjsko vsebino. Danes je občutek materinstva trpek, prečesto le še pekoč očitek. Skupno življenje v družini, nekdanj življenjski pristan žene, je danes vir skrbi in obupavanj.

Tu je mož brez dela! Ženi se trga srce ob pogledu na gladne otroke, katerim je z rojstvom dala tudi prirodno pravico do življenja: boli jo moževa potrtnost, ko ne more dati družini kruha; boli jo njegovo ponižano človeško dostojanstvo, ko zaman ponuja svetu svoje mlade sposobnosti in voljo za delo; boli jo njegovo in lastno spoznanje, da je prišla v hišo beda in ponižanje brez njune krivde in da sta oba brez moči...

Tam nekje imajo še vsakdanji kruh. Ali mater tare skrb za sedanjost in bodočnost otrok. Dorasli so, izučeni in pripravljeni za samostojni vstop v življenje. Toda kje so vrata v delavnico življenja? Zaman je bilo toliko gmotnih žrtev in duševnega trpljenja, da so se hčerke in sinovi izšolali. Dela, ki bi bilo primerno njih izobrazbi, ni. Če je kateremu sreča posebno mila, dobi morda službo, katero bi lahko opravljala oseba z nižjo izobrazbo in sposobnostjo. Mater boli ponižanje, ki muči njenega otroka na nepravem delovnem mestu. Ne radi nizkotnosti dela, saj je zlasti danes vsako delo častno, boli jo prezir, s katerim gleda naduti delodajalec na

svojega preko službene potrebe izšolanega delavca; še bolj pa boli mater spoznanje, da zavidajo njenemu otroku ta borni košček kruha mnogi, ki so sposobni samo za to delo in ki mu upravičeno očitajo, da ga odjeda njim.

Še so matere, katere lahko odrežejo svojim malčkom kruha in katerih še ne skrbi oddaljena otrokova bodočnost. Toda pogled na bedne otročiče na cesti, na obupane družine boli tudi njihova srca, da ne morejo odrezati kruha svojemu otroku brez notranjega očitka o življenjski nepravčnosti in brez strahu pred enako pretečo usodo.

Zato je danes materinstvo tako trpek občutek.

Današnji materi je nekdanji prostor ob družinskem ognjišču močno premaknjen. Minili so časi, ko ji je bila misel, da vzdržuje mož njo in otroke, naravna in umevna sama po sebi. Minila je tudi doba, ko ji je bila potreba, da mora s svojim pridobitnim delom prispevati k vzdrževanju družine, še težko in krivično breme. Današnji materi je življenje naložilo tako velik del materialne odgovornosti za družino, da ji je pridobitno delo le uteha in zadoščenje, čeprav si ne zapira oči pred spoznanjem, da dom in otroci težko občutijo njeno odsotnost. Ukloniti se pač mora pred bridko resnico: otrokova zahteva po stvarnem kosu kruha za sedaj in za bodočnost je nujnejša kakor njegova želja po toplem materinskem objemu.

Ob letošnjem materinskem dnevu pa stoji žena še pred težjo postajo bridko preizkušnega materinstva. Ker je žena in mati, ker hoče s svojim delom omogočiti otrokom dostojno življenje, zato jo pode od dela, zato izgublja njeno delo svojo absolutno vrednost! Dasi ga opravlja s tako sposobnostjo, s takim naporom in uspehom kakor mož ali samska žena, je vendar stvarno manj vredno.

Današnja mati, ki se je pač po svojem telesnem materinstvu dvignila do pojmovanja socijalnega materinstva in širjih socijalnih potreb, razume, da je prevrednotenje dela le nujna posledica perečih socijalnih potreb. Toda tista človeška družba, ki po nujnosti razmer ne ocenjuje ženskega dela po njegovi absolutni vrednosti nego po socijalnih okoliščinah delavke, bi morala z istega socijalnega vidika pogledati globlje: ni socijalno pravično, da se ob enakem moževem dohodku prikrajša plača one matere, ki pomaga vzdrževati otroke, prav toliko kakor plača poročene žene brez otrok!

* * *

Tako stoji mati pred materinskim dnevom leta 1934:

Kot obtoženka pred lastnimi otroki: Mati, ki si nas postavila v življenje, kje je naš najpotrebnejši vsakdanji kruh?

Kot tožnica človeške družbe: Če ne morete dati možu in očetu toliko, da bi preživel družino, zakaj jemljete še meni pravico do dela in do vrednosti mojega dela!

Kot upornica pred urejevalci gospodarstva in zakonov: Vi, ki v tem zavoženem socijalnem gospodarstvu še vedno trmoglavo vztrajate pri absolutni oblasti in sposobnosti moža, priznajte poleg očetovskih dolžnosti in pravic tudi materinske, priznajte mojo sposobnost in voljo do sodelovanja za pravičnejšo in boljšo ureditev človeškega sožitja, priznajte tudi meni materi in delavki politične pravice!

Moji materi

Vera Albrechtova

V teh drobnih gubah Tvojega obraza, mati,
je pisal čas. In kdor zna tajne brati
v tej knjigi življenja: bilo je dosti bridkosti,
in vendar, mati, verjemi mi, dosti radosti.
Tvoje modre oči so leta in solze skalile,
te jasne oči, ki so solnce in radost ljubile.
Tvoja roka, uvela in trudna, še zdaj ne počiva,
preveč je navajena dela, in vbada in šiva,
čeprav Ti četvero hčerâ je v svet odletelo,
za vnuke in dom do groba končano ni delo.

In vendar, tako na večer, ko znova dan se poslavlja,
ko v zadnjem žaru solnce za jezerom tone,
takrat za hip položiš rokó na ograjo verande,
v daljavo nemo se Ti zastami oko...

O mati, mati, kako je to hudó!
Jaz vem, kaj skrivno Ti misel preveva,
pa vendar še pomisliti ne smeva,
kako težkó od vsega bo slovo.

Življenje

Liza Bagrjana — Iz bolgarščine prev. Vera Albrechtova

Ko boš vrstice te prebrala,
vem, mati moja, da se boš zjokala.
Dejala boš, otroka jaz poznam,
kaj nisem z lastnimi rokami ga zredila —
ne sam, usoda vse je zakrivila.

Na dlani moje si srce imela,
kot mehanizem ure s kukavico,
le če si z roko se je dotaknila,
veselo v kotu pesem je zapela.

Prešla mladost je kakor bežne sanje:
očetov dom, nad oknom polna trta,
ti lepa, mlada mati sredi vrta,
zapela si ob zori v beli dan.

In danes, ko ta čas je pokopan,
še čutim vonj šeboja omamljivi,
ta vonj na sveže prekopani njivi,
ta vonj na tvoji dragi, plodni njivi.

Saj vem, da ves svet s prstom name kaže,
edino ti boš mislila, da laže,
da tvoj otrok — v molitvici večerni,
ki ni pozabil psička, mačke, doma,
ne siromaka, ki v samoti roma, —
zdaj je postal nesrečnik, potepuh.

In če bi vse to zlo res zakrivila,
in če se v žalost, greh sem potopila,
če sebe, svojce sem, Boga zgubila —
pa vendar, mati, ko se nate spomnim,
ljubezen moja je tako globoka,
in spet srce postane mi vse čisto,
kot nekdanj srce Tvojega otroka,

Žrtev

Liza Bagrjana — Iz bolgarščine prev. Vera Albrechtova

(Moj materi)

Pred malo posteljico na kolenih
že tretji dan kleči, ihti in moli
in golta slane solze v trpki boli. —

Bolan leži edini sinko njen,
le še na nitki mu visi življenje,
otroci drugi rajajo tam doli,

skoz okno solnce zre in žarko greje,
ponuja kutnja svoje težke veje,
a on je nem in slep, leži brez upa ...

In prvi dan obstane pred ikono,
in križa se in se v molitvi teši:
„Ozdravi dete mi, ga smrti reši.“

In drugi dan oči več ne odmakne
in moli reva v skrbi omračeni:
„Življenje njemu daj in vzemi meni.“ —

A danes, tretji dan, komaj se vzdrami,
razumno dé: „Dovolj je, mati zlata, —
odreši muke ga, odpri mu vrata.“

In čudo, glej! plamenček se zasveti:
njen malček zgane svoja ustka suha
in tiho se oglasi: „Mama, kruha!“

Pod dalmatinskim solncem

Maša Slavčeva

Nadaljevanje

Njego študira na visoki šoli v mestu daleč od doma in ne ve, kaj se tam godi. Brat, ki živi doma med dvema ognjema, mu v pismih tega ne omenja. Razume mater, ki jo bole krivi očitki; samo on ve, koliko je pretrpela. Očetu pa tudi ne more biti sovražen, čeprav jih je pustil same, saj je šel zanje delat. Z denarjem, ki jim ga je pošiljal, so si ustvarili lepo življenje. A srca jim oče ni dal. — samo denar...

Spominja se materinih vzdihov, kadar je štela s krvavimi žulji prislužene dolarje, ki jih je pošiljal mož.

„Raje bi živela slabše z njim, nego brez njega s tem...“ in ozrla se je na zelene in rjave bankovce, ki so ležali na mizi...

Neznosno postaja Tomu življenje med očetom in materjo, ki se prepirata dan na dan. Doma mu ni več obstanka.

Pomlad prihaja, minil je čas ekvinokcijskih viharjev. Tomo se popelje z jadrnico v Zlarin, saj zdaj je čas za lov na korale. Zlarinjani se pečajo s tem. Šel bo z njimi na morje za mesec ali več, morda se oče in mati spravita med tem.

Nikomur ni ničesar omenil, nikogar vprašal za dovoljenje; če kaj opravi in se z zadrugo pogodi, je še vedno čas. Saj je polnoleten, kar hoče, lahko stori, starši, ki se prepirajo, mu pač ne bodo ukazovali...

* * *

Trojambornica plove z razpetimi jadri po morju, v krmo ji piha veter. Brezdelno posedajo možje po krovu, le krmar je na svojem mestu.

Noč — — —

Tomo sedi na kupu zvutih vrvi. Svobodneje diha, odkar je dom za njim.

„Lovit grem korale z Zlarinjani,“ je dejal očetu.

„Kaj ti je tega treba?“ je stari namršil čelo in zamrmral nejevoljno, a sina ni pogledal.

„Grem, dokler se vidva z materjo ne spravita.“ Preproste sinove besede so ga huje zadele nego vsak drugi očitek. Njegova nada, da bodo sinovi z njim zoper mater, ga je varala. Razočaranje ga je popolnoma zakrknilo, da še ono malo ljubezni, ki je bila v njem, ni mogel razdati.

Mati je sina prekrižala: „Bog s teboj, sinko moj, za mirom greš, da bi nam ga dal Bog vsem!“ Samo to. In poljubila ga je...

Ko je bil zopet na sosednem otoku in je bila ladja že pripravljena, so šli oni, ki so se imeli udeležiti lova, k slovesni maši. Mnogo prebivalcev malega ličnega mesteca se je zbralo v cerkvi. Po maši

je šla procesija za srečen lov. Dolg sprevoz ljudi se je pomikal na obalo, kjer je ležala usidrana jadrnica. Tam je blagoslovil duhovnik ladjo, ki je plula to leto prvič na lov, priprave in moštvo.

Šele ponoči, ko je vse mestece zaspalo, so odpluli, ne da bi jih bil kdo videl. Med ribiči je bil prastari običaj, da odplujejo iz luke nevideni. Pravijo, da se boje uročnega pogleda, ki bi jim utegnil pokvariti lov, a bolj se skrivajo, da bi ne izdali radovednejšem krajev v morju, kjer rasto korale. To je tajnost, ki jo skrbno čuva vsak, komur je znana, in ki jo podeduje sin od očeta.

* * *

Čim sine prvi svit, se ribiči zbude. Pest posušenih smokev in požirek žganja je njihov zajutrek.

Priprave so v redu.

Na velikih lesenih križih, obteženih v sredini s težkim kamnom, so pritrjene na štirih krajih mreže. Iz tenke volne so, posebno pletene in tako občutljive, da ne izpuste najmanjše stvari, ki bi se zapletla vanje. Danes je ribarjem sreča mila. Ugoden morski tok za naša njihove mreže pod skale, kjer rasto navzdol korale.

Lov obeta biti obilen. Ko so ujeli na enem kraju dovolj koral, plovejo na drugega. Včasih love po cele dneve zaman. Školjke, ribe, gobe, različne rastline in kamenje vlove, a koral ne. Po mesec in pol ali še delj plovejo po morju. Samo takrat veslajo na kopno, kadar jim poide zaloga živeža in pitne vode, ali pa da si ob neugodnem vremenu preskrbe zavetje v bližnji luki.

Edina briga so jim korale. Nihče ne govori o domu in svojcih, nihče ne misli nanje. Zdaj žive samo lov, vse drugo jim izbriše ribarska strast začasno iz spomina. Ugoden veter jih žene proti jugu.

Noči se, za ta dan je lov končan, na drugi kraj jadrajo. Iz dalje jim od časa do časa pomežikne rdeč ali zelen svetilnik. Temna je noč, morje fosforescira. Ladja plove hitro in vsem je lepo in lahko pri srcu, ko da so odpadle vse brige z njih.

Tomo leži na palubi, gleda v zvezde in misli na svoje dekle.

Mare!

Otroka sta se igrala in drugovala. Sama ne vesta, kdaj sta se vzljubila. Ko sta bila še majhna, je Tomo često dejal: „Mare, ti boš moja žena!“ in Mare je vselej resno pritrdila.

Zdaj ne govorita več o tem, to je dogovorjeno in ne samo onadva, temveč vsi v vasi so prepričani, da se bosta vzela. Kmalu, kmalu bo to... Samo da bi se že oče in mati spravila! V tak dom, kjer vlada prepir, Tomo Mare ne more in noče vzeti... A v njem je zavest, da se bo vse najlepše uredilo, in potem bosta srečna... srečna...

Pogovori ribarjev postajajo tišji in tišji, vedno redkeje padajo besede v šumenje valov...

Noč jih neopazno ogлуši in oslepi z globokim spancem...

* * *

Poletje je leglo na morje in otoke.

Ladja se je večkrat vračala v Zlarin, ribarji so izročali svoj plen zadrugi ter se nanovo odpravljali na lov.

Tomo je vselej odhajal zopet z njimi. Vzljubil je svobodno in mirno življenje na morju, zaslužek je bil dosti dober, domov ga ni mikalo. Vedel je, da prepir med starši ne bo tako hitro poravnán.

Vročina pali morje in otoke. Veter se je polegel, ko da ga je ne-nasitno morje vsesalo vase. Zrak je čudno težak, skoro svinčen, na vihar se pripravlja.

Ribiči se ne zmenijo dosti za to, dobro vedo, da bodo še za časa prispeli v pristan. Našli so v morju mesto s koralami, z vso vnemo mečejo mreže in jih dvigajo. Debele, močne vejice so v njih. Obrazi jim žare od zadovoljstva. Takega lova še niso imeli, kar pomnijo. Zaslužek bo obilen, kdo bi ne bil vesel? Z nekako hvaležnostjo gledajo rožnate vejice v mrežah, z ljubeznijo jih jemljejo iz njih in spravljajo. Sami pri sebi in na glas pa se čudijo: „Čudne so žene tam v tujih deželah, kamor prodajajo Italijani naše korale. Nanizajo jih okrog vratu in si domišljajo, da so lepše... Kakšno veselje imajo pač ob tem? Ali se lišpajo, da ugajajo možem? Kaj je tega treba? Ko da bi jih zato vzljubili možje! Kadar jih potrebujejo, jim je vseeno, če imajo korale okrog vratu ali ne!“

„Da, one tam se lišpajo i radi mož, a korale nosijo zato, ker jih ščitijo baje pred boleznijo. Indijke posebno ljubijo korale.“

„Čul sem pripovedovati, da so temnopolte in lepe in da se zavijajo v nekake pisane rute, ki jim pravijo sariji. Mnogo nakita nosijo na sebi in vsako jutro si narišejo na čelo sveto znamenje z rdečo glino...“

One bodo nosile korale, ki jih love ti možaki v zadušnem poletnem zraku, ko preže oblaki, polni nevihte za otoki, podobni nestrpnim zverem v zasedi.

Od juga se žoltosivo kadi nevihta.

Vroč jug, dušič in paleč sunkovito zakrili zdajpazdaj čez valove ter zopet utihne. Tenko zapiska med vrvmi jader; znamenje za pričetek divjega plesa, a možje še love.

Telesa in lica so znojna, z vsemi močmi hite. Še malo, predno se užgo prvi bliski in se oglasi grom.

Tok, ki zanaša mreže pod skale, je zanje vreden suhega zlata. Tam doli je zakladnica koral. Eh, da jim je videti to čudovito življenje tam doli v morskih prepadih — — —

Star ribič pripoveduje o potapljačih, ki se spuste v globino šestdesetih metrov v potapljaški obleki in trgajo korale.

Tam doli je pravljica... Okorne besede možaka ne znajo opisati, kako je tam spodaj: rastline so slične živalim in zdi se ti, da te gledajo, da iztezajo božajoče ali grabežljivo čudne roke po tebi, kamenje in skale imajo človeške in rastlinske oblike, da te je

groza — — —, školjke, ki jih popreje še nikoli nisi videl, in ribe ko sanjski prividi — — —

In ves čas strah — — — strah, da ne priplava morski volk in ne hlastne po tvojem življenju kakor po ribi — — —

V dalji se komaj vidno prižge prvi blisk. Njegov odsev se blede razlije po obzorju in grom zveni še tako oddaljeno. Mimo njih plovejo manjše jadrnice ko splašene ptice, ki hite v domača gnezda. Še love — — —

Vse bliže je čuti grmenje, slišno pohodu divjih bojnih trum, ko bobnajo bobni in buče trobente kakor ob padcu Jerihe. Bliski se užigajo, zlate sablje v zamahu, ko rode zmedo in smrt — — — Vedno gostejši so, že niso več sablje, temveč žareče vrvi, ki se prepletajo okrog obzorja — — — Kakor da bi hoteli apokaliptični jezdec z zanjkami zajeti pošasti, porajajoče se iz hudournih oblakov. Iz dalje se med postanki grmenja čuje šumenje — dež teče po valovih vedno bliže in bliže ter šumi — — — šumi — — — Valovi rasto. Belo se penijo in kipe okrog čolna. Poslednji čas! Jadra dvignejo, da se napno v vetru in plovejo v varen pristan.

Daleč pred njimi, komaj vidna, beži majhna jadrnica čez razpenjene valove. Lahko jih preskakuje, kakor da bi se smehljala — —

V nji je Palmina usoda, a tega še nihče ne ve — — —

* * *

Palma je v vinogradu. Vse popoldne je škropila trte z modro galico in zdaj sliči sama trti, obleka ji je modra od tekočine.

Trudna je, da ji klecajo kolena, a še ni dodelala. Hiti in se ozira po oblakih, ki se kade čez nebeški svod. Skrbi jo, kako naj za časa dokonča svoje delo. Če se ulije ploha, predno bo dodelala?

Vinograd je daleč od doma, kake pol ure hoda. Če bo trajal naliv delj časa, bo morala v dežju domov, zakaj daleč naokoli ni nobene hiše. A na srečo je skoro v vsakem vinogradu „bunja“, to je duplina, zložena iz kamenja, ki so ga pri urejevanju vinograda izkopali iz zemlje. Na zunaj je prvi hip slična kupu kamenja, do metra visoka, z nizkim vhodom, da more jedva globoko sklonjen človek vanjo. V njej je prostora za tri do štiri osebe, a strop je nizek, da se ga sede dotakneš z iztegnjeno roko. Če zaloti seljaka pri delu nenadna nevihta, se ji lahko umakne v to kamnito zatočišče.

Palma pridno dela kljub bližajoči se nevihti. Ko se oglasi grom kot razsrjen velikan, zbeži dekle v bunjo.

Zunaj šumi ploha, pogled na morje in otoke je zastrt z dežnim zastorom. Tema je, siv mrak, ki ga razsvetljujejo bliski z modrikasto svetlobo.

Še nikoli ni občutila tako zelo kot zdaj, kako daleč od življenja in sveta je njihov otok. Nihče se ne zmeni za otočane, ki so kakor izobčenci — — — gobavci — — — Sami so se zaprli življenju, a

ona noče in ne more tako živeti. Dušo bi dala, da bi mogla odtod. O, če bi se uresničila stara bajka in bi prišel vrag, ki bi jo v zameno za dušo popeljal v svet! Ne, ona ne bo sedela križemrok kakor Neda, prej ali slej bo šla v svet — mora, njeni mladosti se zdi, da bi tu umrla od presilne želje.

Dež šumi enakomerno na razbeljeno, razpokano zemljo, ki ga vpija v široke brazgotine, vžgane po suši, žejno zevajoče...

Vzhod zatemni za hip moška postava, ki stopi sklonjena v bunjo. Trenutno se prestrašita oba. Niti on, niti ona nista pričakovala v tej samoti človeka in vrhutega še tujca, kakor ji izda prvi pogled.

„Si se prestrašila? Jaz tudi!“ pravi on smeje se in ji sede nasproti. „Ujel me je nalive, zato sem tu pristal. Ker bi se v jadrnici zmočil kljub jadru, ki sem ga snel in jo z njim prekril, sem si mislil, da lahko vedrim tu. In glej! najdem zatočišče in čedno devojk v njem — e, sreča mi je povsod mila!“ njegove svetlomodne oči se smejo kakor poletni dan.

„Kaj pa če ti ne dovolim, da ostaneš tu? Kaj bi dejali ljudje, če bi naju slučajno videli?“ pravi Palma, a nič resnične skrbi ni v njej. Ne želi si, da bi odšel, toda ve, da mora ugovarjati, ker ne sme kljubovati običajem.

„Ne grem, če me spodiš! Kaj mi mar, kaj pravijo ljudje. Menda me vendar ne boš odpravila ob takem naliveu?! Kaj bi s temi smešnimi običaji in kaj pravijo ljudje! Glavno je, da imaš vest pred seboj.“

„Kaj bi mi hasnila čista vest, če bi me pa vsak obsojal?“

„Ali bi bila raje kriva, ne da bi kdo vedel o tem?“ njegov glas zveni čudno vroče in nehote se odmakne Palma od njega, ki je približal svoje lice tesno k njenemu.

„Kakšne stvari me vprašuješ? Veš, da bi ne hotela tega — “ dahne Palma v strahu. Kakor ujeta ptica je. In on to čuti. Sladko je biti sam z devojk, plašno in lepo — — —

Jane se razgovori.

„Kdor je bil v svetu, šele spozna, kako lepa so naša dekleta. Ali veš, da si lepa?“

Palma zardi in ker jo je tega sram, vzkipi: „Daj no, kaj se norčuješ? Misliš si: mlada je in bedasta, pa rada čuje laskanje! Ti laskaj tvojim otočankam, mene pa pusti pri miru! To mi je zahvala, da ti dajem streho!“

„Bore streho, saj skoznjo lije name dež!“ se smeje in se primakne bliže k Palmi, kajti skozi zloženo kamenje, ki ni zamazano z malto, kaplje nanj voda.

„Nehvaležnost —!“ — — —

Palma molči. Opomba, da je bil Jane v tujini, ji ne da miru. Plaho ga vpraša: „Poprej si dejal, da si bil v svetu — — — kje? Daleč?“

„Mornar sem bil na različnih parnikih, ki so vozili v Indijo in Ameriko, pozneje pa strežaj. To ti je lep posel, delo ni težko, a za-

služek dober. Samo bogata gospoda se vozi s temi parniki in daje bogate napitnice.“

„Povej mi kaj o njih —!“ mehko in proseče zveni njen glas in v očeh ji je vroča prošnja, otroška in ganljiva.

„Glej, glej, — radovednost? Ali te take stvari zanimajo?“ Z vročimi lici prikima Palma in pričakujoče zre vanj.

Grom se vali iz dalje po nebu, spremlja ga bliskavica in morje, spenjeno v visoke valove, buta v obrežne skale. Ko da je vsa narava sprta med seboj: morje, nebo, veter, oblaki in zemlja, se stresa v navalu strastne jeze, hoteč pogoltniti vse, kar se postavlja v bran. Videti je, ko da hočejo naravne sile vse raztrgati, poteptati, raztreščiti in zaliti z vodo, in vendar so združile s svojim divjanjem dvoje tako tujih si ljudi. Okrog njiju je vzburkana narava, onadva pa, majcena stvora njena, v zavetju kupa kamenja splezata pogovore o daljnem svetu...

Dalje prih.

„Ran mojih bo spomin in tvoje hvale“

Odlomek iz romana o Prešernu

Ilka Vaštetova

Nadaljevanje

A ha! Njen brat Friderik Baraga je sila pobožen mož. Gotovo mu Čopova svobodomiselnost ni všeč. Poznam ga. Moj sošolec je bil in Čopov.“

„On ne brani. Saj ga ni tu. Zdaj je misijonar v Ameriki. A drugi! Pač ne vedo, kdo je Čop.“

Trpinc je molče prikimal.

Potem je od strani pogledal Prešerna. Rad bi ga bil vprašal glede Smoleta, nekdanjega zaročenca svoje žene; če se tudi on udeleži plesa? A beseda mu ni hotela iz ust, dasi ga je pekla negotovost in zla slutnja. Zdelo se mu je, da bi mladi doktor takoj uganil njegov strah in — molčal je. Srce mu je nemirno bilo.

Ko bi preprečil ženino srečanje s Smoletom? Izgovoril bi se, da mu ni dobro in pregovoril ženo, da se vrneta domov. Nezmislno! S tem bi ji priznal, da še vedno ni ugasnila v njem ljubosumnost, priznal bi ji svoj strah pred fantomom, ki ga je strašil vsa leta, odkar je bila lepa, a hladna Fina Češkova njegova žena. Bila bi užaljena zaradi njegovega nezaupanja. Že jutri bi zvedela, da je bil Smole na kazinski prireditvi. Sicer pa, morda je prav tako, morda se že v prihodnjih urah pretrga nejasnost, ki mu zakriva notranjost njegove žene.

Težko mu je bilo v duši, ko se je pred Češkovo hišo na Glavnem nem trgu poslovil od Prešerna. Težke so mu bile noge, ko je stopal navzgor po stopnicah. Odpel si je kožuh in si z robcem obrisal potno čelo, preden je potegnil za zvonec tastovega stanovanja.

Prešeren pa je hitel po Starem trgu. Oči so mu žarele. Danes pade kocka. Sonetni venec mu Julijino srce odpre — ali pa mu ga odmakne za

vedno ... Koliko časa že, kar jo je kakor svetnico častil in molil v svojih pesnih! V njem je od dne do dne rastlo čudovito čuvstvo, v katerega nekoč ni hotel verovati, ki ga je zaman iskal od ljubice do ljubice.

„Že so prevzetne misli mi vstajale,
da mal', ali nič ljubezen ne opravi
pri temu, ki se trdno v obran ji stavi.“

Tako je pel nekoč.

Zgrabilo mu je dušo, zgrabilo telo, da mu je stala noč in dan pred očmi, da je tekal — on, triintridesetletni mož — za njo kakor petošolec za svojo prvo ljubeznijo! Kolikokrat je predirjal ljubljanske ulice s sladkim upanjem v srcu, da zagleda njo, vso nežno, mило in jasno kakor žarek jutranjega solnca.

In če jo je srečal in je dvignila k njemu pogled, če so zasijale velike modre zvezde v njegove oči — kako ga je izpreletelo!

„Pogleda njenga vžival sem sladkosti,
dokler, da je srce dobilo rano,
ki peče noč in dan me brez hladila,
ki ni dobiti ji nikjer zdravila.“ —

Sam ni vedel, kako je pritekel pred svoje stanovanje v Rožni ulici, v hiši za šentjakobsko cerkvijo. Jemal je kar po dve stopnici, ko je zdirjal v prvo nadstropje.

„Katra! Brž! Moje lakaste čevlje!“ je planil v kuhinjo.

„Oh! Saj ne gori voda!“

„Ampak srce, Katra, srce!“ je prišepetala nečakinji majhna drobna ženica, sedeča v kotu za mizo.

„Glej, glej! Tetka Lenčica!“ ji je Prešeren stisnil roko. „Pa v takšni zimi pridete v Ljubljano!“

Tetka Lenčica je bila gospodinja pri svojem bratu, župniku Francu Prešernu na Goričici.

„Zimi? Saj letos sploh ni bilo zime. Do svečnice nismo imeli ne dežja ne snega. Vsak dan sedimo na solncu kakor spomladi. Le pridi, boš videl. Tu pri vas v večni ljubljanski megli je pa bolj pusto in mrzlo. Že dolgo te ni bilo k nam.“

„Pridem eno prihodnjih nedelj. Smo se s Crobathom in Azulo že dogovorili. In stric Franc je zdrav?“

„Zdrav, kajpak. Le dolgčas mu je včasih, ko ni nikogar k nam.“

„France! Tu so čevlji,“ je Katra zaklicala iz bratove sobe. „Ali boš v kuhinji večerjal?“

„Le sem daj! Se bova še s tetko kaj pomenila.“

Katra je nekaj zagodrnjala in prišla zopet v kuhinjo. Brkljala je po štedilniku in postavila pred brata dišečo pečenko s kislim zeljem.

„Teta so koline prinesli.“

„Kadar koline zaduham, mi je žal, da nisem postal fajmošter,“ je Prešeren poredno pomežiknil teti.

„Hihi! France! Še zmerom si takšen šaljivec.“

„Saj bi ti tudi sicer ne bilo škodovalo, če bi bil mater ubogal in postal duhoven,“ je zajedljivo pripomnila Katra.

„Pusti ga, Katra, pusti! Je že božja volja tako,“ se je na sobnem pragu pojavil dvainosemdesetletni duhovnik, stari stric Jožef, blag mož, ki je bil Prešernu drugi oče.

„Seveda! Vi mu dajete od nekdanj potuho, saj je vaš miljenček. Zato pa je takšen, da ga bo pri živem telesu —“

„— hudič odnesu!“ je France ironično končal, „Tercijalke bodo pa glorio zapele.“

Medtem, ko se je stric trudil, da potolaži razžaljeno jezično Katro, je France brž zmetal še nekaj grižljajev v sè in vstal. Sestri ni več odgovarjal. Navadil se je že njene jezikavosti.

„Ješč pa res nisi,“ je dejala teta.

France je že skočil v svojo sobo, da se preobleče. Čuli so ga, kako je hodil sem in tja, čofotal po vodi, odpiral in zapiral predale. Pogovor v kuhinji je tekel o Francetovi službi, o Prešernovem domu „Ribičevini“ v Vrbi, kjer je bila poročena Francetova sestra Mina, in o Francetovem bratu Juriju, ki je že drugo leto služboval kot kaplan na Koroškem.

Naposled je prišel France iz svoje sobe. Na obeh straneh brade sta mu štrlela konca snežnobelega ovratnika nad vratom, povitim z belo muselinasto kravato. Izpod svetlega cilindra so mu valovili skrbno počesani, dolgi temnorjavni lasje. Svilenomehki in rahlo kodrasti so obrobjali njegov zagoreli, moško rezani obraz.

Želel je lahko noč in odšel.

„Zal mož je France,“ je rekla tetka Lenčica.

„Redi se,“ je suho opomnila Katra, „kadar bo starejši, bo debel. In da bi ne nosil tako dolgih las! Kje vidite moža z dolgimi lasmi!“

„Lepe lase ima,“ je zamišljeno dejala drobna ženica.

Stric Jožef je s starimi očmi smehljaše zrl na vrata, rekel pa ni ničesar.

Ob isti uri je v Gledališki ulici v Primčevi hiši stala domača hčerka edinka Julija v svoji bogato opremljeni sobici pred ogledalom in si zatikala dve bledorožnati vrtnici v svetle, z velikim glavnikom visoko pripete kite, od katerih sta ji visela po vratu dva dolga kodra.

Pri mizi pod svetilko je sedelo enajstletno, preprosto oblečeno dekletce s pletenjem v rokah. A ni delala. Roke so počivale v naročju. Iz lepega temnopoltega obrazka so velike črne oči strmele polne občudovanja na Julijo, na oni dve vrtnici, ki sta bili prav tako nežnorožnati kakor Julijin obrazek.

„Kako ste lepi!“ je vzdihnil otrok.

Julijine svetle modre oči so se v ogledalu ujele s cigansko črnimi otrokovimi. Nasmehnila se je in ozrla.

„Ali ti ugajam, Ana?“ In hudomušno je pristavila: „Greš z menoj na ples?“

Ana Jelovškova, mala rejenka Primčeve gospe, je resno odkimala.

„Saj še nisem šestnajst let stara. Tudi ne znam plesati.“

„O, to se hitro naučiš. Nu, dajva!“

Prijela je malo Ano in se smeje zavrtela z njo po parketu. Široka Julijina krinolina iz nežnega belega tula, vezenega z rožnordečimi bidermajerskimi venčki, se je zazibala na vitkem Julijinem telesu.

„Hopsasa — hopsasa — tralala — tralala!“ je Julija štelala v razposajeni volji. Klopek z Anino prejico je veselo poskakoval za njima, nit pa se je ovijala okrog dolgih čipkastih hlačic, ki so otroku segale do gležnjev in jih dokolensko krilo po bidermajerski modi ni pokrivalo.

„Moje pletenje! Gospodična, moje pletenje!“ je klicala Ana.

„Julie! Bist du toll? Du zerdrückst ja deine Toilette!“

Kakor bi treščilo vanje, sta deklici odreveneli — na vratih je stala stroga gospa Primčeva. Z uničujočim pogledom na malo brinetko je postavila pol slovensko, pol nemško, kakor je bila slaba razvada Ljubljank:

„In plešest mit diesem Schmutzfink!“

Rjavi otrokov obrazek je zažarel od užaljenosti in togotno so se zaiskrile črne oči:

„Nisem Schmutzfink! Saj nisem umazana!“

„Tiho! Kako se drzneš spet ugovarjati! Marš v kot! Dokler ne prosiš odpuščanja, ne dobiš večerje.“

Gospa je odšumela iz sobe, za njo Julija s pomilovalnim pogledom na otroka. Mala Ana pa ni dvignila oči. Stala je v kotu med omaro in oknom; obrazek ves trmast in teman. Čula je, kako so se zunaj zaprla vrata jedilnice, čula je hišno, ki je tekala z jedjo iz kuhinje v jedilnico, toda Ana se ni ganila iz kota.

Kmalu se je Julija vrnila.

„Ana, pojdi h gospej in prosi jo odpuščanja!“ je dobrohotno opomnila otroka.

Ana je molče stresla z glavico. Z velikimi očmi je resno gledala iz polteme in z belimi zobmi grizla trak, ki ji je visel spredaj od tesno pod vratom privezanega ovratnika.

„Julija si je ovila okrog glave svilen čipkast šal in si nataknila dolge rokavice, ki so ji pokrile bele lakti skoraj do komolcev. Potem je vzela iz omare širok, s kozuhovino podložen plašč in si ga previdno ogrnila, da bi ne zmečkala balonastih rokavcev, ki so ji viseli od golih ramen.

„Bist du fertig?“ je gospa odprla vrata in pogledala v hčerino sobo.

„Tako, mama!“

Prijela je za pahljačo. Še en pogled v ogledalo: čudovito so žarele velike modre oči. Lica sveže rožnata, ustne vzbočene, nosek nekoliko orlovski upognjen. Saj obrazek ni bil izrezljan po vseh lepotnih pravilih, a bil je mlad in nežen in poln miline, pa tudi čistega dekliškega ponosa.

Z očitnim zadovoljstvom je mati ob napol priprtih vratah motrila hčerko. „Dovolj je lepa. Kar lepote manjka, odtehtajo moji denarci,“ je bila misel bogate gospe.

„Pojdi Ana! Ugasnila bom luč,“ je Julija opomnila.

Dekletce se ni genilo.

„Vun!“ je kriknila gospa Primčeva.

Trmoglavka je zbežala mimo nje in, ne da bi se ozrla, je tekla proti koncu hodnika naravnost v spalnico.

„Rajša pojde lačna spat, nego da bi se uklonila. Strašna trma! Le kaj mi je bilo, da sem si tega otroka nakopala na glavo! Das hab' ich jetzt von meiner Güte,“ se je gospa jezila proti hčeri, ko sta spodaj sedli v kočijo in razprostrli široke krinoline. „Kako fletkan otročiček je bila pred leti, ko sem jo vzela za svojo! Mislila sem, da mi bo le v veselje in mi nekoč s pridnostjo in zvestobo povrne, was sie Gutes bei mir genossen. Zdaj pa je postala solch ein trotziger, unartiger Fratz.“

Julija ni odgovorila. Že premmnogokrat je slabo naletela, če je malo Ano zagovarjala. Mati je bila z rejenko pač pretrda. Dekletce pa ni moglo razumeti razlike med seboj in domačo hčerjo. Čutilo se je zapostavljeno. Čutilo je polovičarsko stališče rejenke v hiši kot krivico. Kako bi otrok razumel, da je hotela gospa v njej vzgajati le nekakšnega boljšega posla, oporo in družico sebi in hčeri. Pridobiti si je hotela s hvaležnostjo navezano zvesto skrbnico, ki bi živela nekoč le interesom svoje dobrotnice.

Ampak — Ana je temperament! Saj je mnogo dobrega v njej: odkritost, pridnost, spretnost. A tudi mnogo slabega kaže njen značaj: trmo, silno jezavost, izrazito sebičnost in — duševno plitkost. To pa so bile lastnosti, ki otroka nikakor niso mogle približati gospejinim ciljem.

Julija je z dobroto in prijaznostjo poizkušala na otroku popraviti, kar se je popraviti dalo. A kaj, ko je mati vse sproti podirala s pretirano strogotjo in neizprosno natančnostjo!...

Julija se je sklonila k oknu. Kočija je prehitela nekaj znancev. S plakata, visečega na gledališču, se je zasvetil napis:

„Quäcker und Tänzerin.“

Naznanilo gledališke igre za prihodnji dan.

Voz je zavil s Kongresnega trga mimo deželnega dvorca v Gosposko ulico. Julijine misli so splavale drugam. Sama sebe je zasačila na vprašanju, polnen čudno sladkega nemira: Ali pride tudi On?

Kdo? Jožef von Scheuchenstuel, ki ji ga je mati — to je Julija predbro čutila — določila za moža? Oh, ne. Jožef pač pride, kakor vedno. Kjer ona, tam on. To se razume. Ampak — doktor Prešeren! Čudni človek, ki s polzaprtimi očmi strmi ves večer vanjo, ki jo draži zdaj s to, zdaj z ono rečjo, kadarkoli se pridruži krogu njenih častilcev, ki objavlja čudovito lepe pesmi, o katerih vsi trdijo, da so zložene na njo, na Julijo... „Ali — ali me res ljubi, kakor zatrjuje v svojih pesmih? Mama se jezi zaradi njih. A meni — ugajajo. Če bi mama vedela, da jih vselej izrežem iz časopisa, preden ga vržem v peč! In kaj šele, če bi našla celo zbirko izrezkov v globini moje omare!“

Že se je voz ustavil, saj je kazina ob onem času imela prostore prav blizu Julijinega doma, v nekdanj Zoisovi, tedaj pa Lepušičevi hiši v Gosposki ulici. Prostorji sicer niso bili bogve kako primerni, zato se je novi odbor že nekaj dogovarjal, da zida kazina lastno hišo na oglu onkraj Zvezde. Nu, vsekakor se je onega večera odbor potrudil, da je kazinske prostore na moč slavnostno okrasil in razsvetlil.

V garderobi je bilo polno ljudi. Pri vходу v dvorano je stala gruča mladih gospodov. Smeh in veselo razpoloženje je bilo med njimi. Baš jim je Baumgartenov koncipijent Prešeren povedal zasoljeno anekdoto, ko se je pri vходу zasvetil oblak belega tula z rožnatimi bidermajerskimi venčki vezenege — Julija Primčeva.

Za trenutek je Prešernu zastal dih, a že se je obvladal in mirno poklonil. Ošabno je odzdravila gospa Primčeva, njena hčerka pa resno in ponosno kakor vedno. Vendar se je v njenih modrih očeh užgala hudomušna misel: Je že tu! Gospa Primčeva se je pridružila skupini starejših dam in gospodov, Julijo pa so obstopili gospodje s prošnjami za ples. Prepustila jim je svojo plesno karto, ki je bila kmalu s podpisi počekana.

Dve sestri, dvajsetletna Marija in osem let starejša Julijana von Scheuchensteuelova, sta prišli mimo.

„Pridi potem k nam, Julie! Tamle sino,“ sta pokazali s pogledom.

„Pridem“, se je nasmehnila Julija in se obrnila k doktorju Prešernu, ki se je poklonil pred njo.

„Ali vas smem tudi jaz prositi za ples, gospodična Primčeva?“

„Ne vem, če so mi še katerega pustili. O pač, a samo še zadnjega.“

„In prav tega sem si želel.“

„Zakaj, gospod doktor?“

„Oh, še vprašate, gospica!“ se je vmešal doktor Jurij Hladnig, praktikant komorne prokurature. „Prepričan sem, da si naš doktor poet shrani pod steklo vsak par rokavic, ki je bil tako srečen, da se Vas je smel dotakniti. Zato za Vami noče plesati z nobeno damo več.“

Julija se je nekoliko v zadregi nasmehnila nerahločutni opazki. Prešeren pa je ironično pripomnil:

„Naš doktor praktikant govori neslanosti. Rokavice pod steklo! Za moje skromne razmere predraga sentimentalnost. Takšno bi si mogel privoščiti le praktikant Hladnig, ki edini med nami uživa dohodke iz dveh služb.“

„Hahaha!“ so se zasmejali vsi naokrog, najbolj Hladnig sam; saj je imel res dvojno službo, a nobena mu ni donašala niti krajcarja; bil je neplačani praktikant komorne prokurature in pred dvema letoma si je pač pridobil advokaturu, na njeno prakso pa je začasno resigniral in ostal rajši v neplačani državni službi, upajoč, da kmalu napreduje.

Še Julija se je od srca zasmejala in požugala Prešernu:

„Doktor! Vi imate res hudoben jezik! Ne upala bi se vam zameriti.“

„A jaz sem se vam že dostikrat, ali ne?“

„Vi meni? S čim neki?“

Pogledala ga je s hladnim nasmehom. Prešeren jo je molče motril. Potem jo je vprašal:

„Ali res niste bili nikdar jezni name? Mislím — zaradi mojih pesmi?“

„Zakaj naj bi bila jezna na vaše pesmi? Smejala pa sem se jim že dostikrat.“

Pogledala ga je — sicer z nasmehom — a v njenih očeh je čital ponosno svarilo: Čuvaj se!

Konec prih.

Jurijevsko jutro stare Donke

Slika z juga

Milica Ostrovska — Šaup

Solnce razsipa samo belo srebro. Kakor sneg se bleščijo stene še spečih hiš in vrtnih zidov, a rosne kapljice na mladem drevju in grmovju v tistih vrtovih so lesketajoči se demanti.

Široka ulica se rahlo vzpenja v modro jutranjo meglico. V svežem zraku še trepetajo s hriba zadnji zvoki iskre koračnice. Stara Donka na prizidku svoje revne hišice jih še sliši.

Navsezgodaj že jo je bila zbudila bučna pesem ciganske godbe, pomešana z živahnim cepetanjem mimoidočih. Pod oknom so hodile trume veselo čebljajočih meščanov na „uranak“ Jurijevega dne, na bližnji hrib k pojedini, pesmi in kolu.

V sobi je bilo še mračno. Donka je bila vstala in si pobožno umila oči. Teга dne se ne bo doteknila nobenega dela: praznik je.

Iz skrinje je dvignila črno atlasto jopo, na širokih rokavih z zlatim vezom obrobljeno; v lase si je splela majhen fes, da ga je bilo komaj videti sredi gostih črnih, samo malo osivelih kit, ki so ji v tesni kroni krasile glavo. In zlato, prastaro brošo je pripela nanj, prav v sredi, nad čelom.

Stopila je na široko stopnišče, ki se drži vrtnega zidu, in sedla na prizidek. V rastoči svetlobi se je vedno jasneje odražal njen obraz: temnopolt, okrog oči in na čelu že razoran, samo lica še napeta, zdrava, a oči — Pravi jo, da je bila lepa Donka, pa je še. Kadar ti pogleda v dušo z živimi, razumnimi očmi.

V tem prazničnem jutru pa so sanjave, skoro dekliske.

Nosnice ji vzdrhte. Skozi ostri jutranji zrak je zadehtelo po rdeči vrtnici, ki je to noč prvič vzeveta v njenem vrtu. Donka čuti:

To je jutro, ko so pastirji odgnali prvič svoje črede ovac v planine.

To je jutro, ko ima zrak in voda in vsaka zel posebno, poživiljajočo moč. To je jutro mántafe, čarobne mántafe!

Ozre se v svoj skromni vrtiček pod seboj. Smehljaje se ji obstoji oko na belo pokrito, ilovnatem loncu pod rožnim grmom. Vso noč so s pisanimi trakovi povezani šopki v vodi čakali proroške zore Jurijevega dne.

Pol skrivnostne, pol norčave so prišle včeraj, naj jim Donka prerokuje mántafe. Samo ona da še zna kakor v starih časih. Druge, mlade, pa berejo iz starih zapiskov, hladno, brez moči.

Druga za drugo bodo prihitele s še zaspanimi očmi. Oprezno se bodo ozirale, ali jih ni zapazil kdo, da hite navsezgodaj k Donki na obzidani vrt.

Druga za drugo so pritislile na zarjavelo, okorno kljuko in potisnile velika, surova vrata.

Posedle so pod rožni grm, nad kratkokrilnimi oblekami zavite v tople rute, ker hladno je jurijevsko jutro. Ob pokriten loncu pa sedi dekletce z zavezanimi očmi in Donka na nizkem stolčku.

Z očmi preleti sedem dekliskih obrazov, ki nestrpno zro vanjo, in se nasmehe. Nič ne reče, ampak misli:

Niste študentka prava, moderna šivilja, gimnazijka maturančka, zdravnikova lepoticca, kotlarjeva pretkanka —

Sedem bledih obrazov ste, ki v pričakovanju trepetate za večno lepoto — ljubezen.

Kakor v davnih časih sedem Turkinj, ki zavite v skrivnostne tenčice za zaklenjenimi vrtnimi vrati pod rožnim grmom čaka turških proroških izrekov.

Kakor v starih dneh sedem Srbkinj, ki v pisanih šalvarah,* v svilenih ogrinjalih za zaprtimi vrati pod rožnim grmom čaka srbskih dolgih prerokb.

Donki se obraz zresni in nepremično se zazre v odkrušeni košček bližnjega zidu. Sedem mladih teles se rahlo zgane ob njenem svežem glasu:

„Ne vem, kaj je prišlo vame! Odkar sem te zagledal, nimajo miru več ure moje. Zapustil bi dom, očeta in mater in sestre in bi šel za tvojo mehko stopinjo, kamorkoli! Mimo moje hiše pridi in droben kamen vrzi preko zidu. Pobral ga bom, ga poljubil žanko in vedel, da veš za mojo bol.“

Obmolkne Donka, seže po roki deklice, ki so ji bile zavezane oči, in jo približa posodi. Vse oči sledijo gibu deklíčine roke: iz lonca se prikaže z rumenim trakom obvezan šopek vijolic.

Čigav je? Žar v vseh očeh zamre razen v dveh. Deklica zardi in seže po svojih vijolicah. Odslej je slišala Donkin glas, a razumela ni pomena več.

„Ljubi, pridi zvečer mimo skrivnih vrtnih vratc. Skozi špranjo mi reci eno samo besedo, da zaslišim tvoj glas, da ovonjam tvoj dih. Odkar sem te zagledala, te božajoče spremlja moje hrepenenje vsepovsod. Pridi! Mrem brez tebe —“

V deklíčini roki se prikaže tulipan. V zadregi se dekleta spogledajo. Čigav je? Ne oglasi se nobena. Kako bi svoje najtišje hrepenenje vrgla njim v posmeh?

Spet je spregovorila Donka in pojoči glas je prerokoval ljubezen in sovraštvo, ljubosumnost in samotnost. Na njenih licih sta vedno bolj vidno žareli dve rdeči lisi in oči so se bleščale, kakor bi ne bile več Donkine.

Stare proroške besede so z neznano močjo odpahnile zarjavele duri skritih kamric njene duše. Iz njih je neizživljena, zadušena mladost poslala zadnji blede žarek v majsko jutro. Donko je zbolelo in zapela je mántafe svojega življenja:

„Zakaj ne prihajaš več? Kako si me mogel zapustiti? Ko pa si me znal tako ljubeče božati, tako omamno poljubljati? Ni te več k meni. Zgrnili so se okrog tebe oče, mati, sestre, tete, vsi — in njihove vsiljive besede so mi te iztrgale. Njo, bogato, neljubljeno popelješ v cerkev. Gorje —“ bridko, zateglo je izzvenelo. Žalostno je zadnje dekle prišlo svoj šopek.

* * *

Stara Donka sedi na prizidku svoje revne hiše. Gleda po skrbno pometeni ulici za dekleti, ki so odhitele na svoje domove; še je čuti klepet lesenih nanul** po sosednem dvorišču.

* Šalvara so hlačam podobna turška krila.

** Nanule so grškemu koturnu podobna obutev, ki sestoji iz visokega lesenega podplata, a na nogi ga drži en sam širok jermen.

Meglica je spuhтела, solnce je že visoko; v njem poteze Donkinega obraza otrdijo, se poostrijo, gube mečejo ostre sence.

Ona misli: „Kljub hrepenečemu, mehкому sijaju v očeh boste šle, kakor odhajajo vse. Poteptale boste svoje jurijevske šopke in stopile preko njih v cerkev k svatbi.

Ti, študentka, ob doktorju, bogatem, da boš brezskrbno legla v novo, udobno življenje; čeprav bo ves drugačen od fanta iz mánfate.

Tebe, maturantka, bodo prepričali, da je ugleden trgovec redka prilžnost. Šla boš z njim, čeprav bo računarsko pust.

In ti, živa, nagajiva, boš v bolečini poklonila svojo mladost staremu obrtniku, ker nimaš dote in te ne bi vzel ljubljemi iz majskih sanj.

Vse boste šle in si boste lagale, da se je izpolnila prerokba, in ne boste ugledale več čudežne lepote jurijevskega jutra.“

Tudi Donko so snubili, mladi in bogati: ona je samo smeje odkimavala.

Rogale so se sosede: mar nismo tudi me ljubile, a drugega vzele? Glejte jo, kako se prevzema, revščina!

Donka je stisnila zobe, toda ni sklonila glave — ni poteptala jurijevskih cvetlic.

Zato je sama na svetu, Donka. Za tuje ljudi pospravlja, čisti, pere. Po vse dni je zaklenjen njen tihi vrtiček.

Včasih pa negibno sedi na prizidku in sanja, zdravna, ponosna, še v starosti lepa.

Eleonora Duse

Malec Peter

Eleonora Duse, („La città morta“).

21. aprila pred desetimi leti je zatisnila svoje trudne, otožne oči največja igralka vseh časov Eleonora Duse.

Ko so odprla po dolgih bojih evropska gledališča vrata naturalizmu, je morala igralska umetnost iskati novih poti za ustvarjanje „novih naturalističnih ljudi“. V tej smeri je šla od početka do konca italijanska igralska umetnost, ki je našla svoj višek v Eleonori Duse, umetnici, katere igra je pretresla svet bolj kakor sploh kdaj katerikoli teaterski dogodek. Italijanske krvi, rojena v malem mestecu severne Italije, vzgojena ob Chioggi, ob morju... Zato je bila grozna in pretresljiva, ko je zaklicala v Ibsenovi „Gospoj z morja“ — „il mare“. Starši so bili izgalci iz stare beneške teaterske familije. Torej ji je bila že vrojena teaterska kri. Prvič pa jo je zgrabil teater z vso močjo, ko je srečala l. 1879. v Turinu Sarah Bernhardtovo. Začarana od tega večera, je začutila, da je poklicana, da postane tudi sama boginja

te umetnosti... Eno je, kar tako razlikuje Duse od drugih velikih igralk in kar je imela ta v toliki meri: duša. Duse je podredila svojo, strastno umetniško voljo v veliko potrpežljivost, kajti čutila je, da njen čas šele pride. Ton, kretnja ne sme biti predpisana, naučena, razumarska. Izraz ji je narekovalo doživetje. V obrazu se ji je zrcalila duša. In koliko čustev! V tej, ženski je bila brezmejna dobrota in ljubezen, tako, da je morala biti obsojena na brezmejno nesrečo. In mogoče jo je gnala tragična usoda v naročje moža, v katerem ni našla ona, ki je bila polna ljubezni in dobrote, niti trohice razumevanja in ljubezni zase. Gabriele d'Annunzio je pisal Dusi romane... Ona pa je ustvarjala iz svoje sreče like, od katerih so živele cele generacije.

Svoje poprišče ustvarjanja, svojega pesnika je našla v Ibsnu. Duse je naredila za žensko emancipacijo prav toliko ko Ibsenova „Nora“. Obudila je v tisočih zavest veličine in lepote ženske duše. Pokazala je vsem ljudem, koliko moči za trpljenje in ljubezni tiči v človeški duši, koliko božanskih sil počiva v nas ljudeh. Venomer je iskala in blodila, ta večna popotnica, kakor se je imenovala sama, v deželi čiste dobrote, ki je ni nikoli našla v tej žalostni dolini... Vedno iznova je romala k morju in daleč v svet: Dunaj, New-York, Petrograd, London so ji bile postaje na njeni trnjevi poti... Malo pred Kainzovo smrtjo je nastopila poslednjič v Berlinu v Ibsenovi „Gospe“. Potem pa je izginila brez sledu, čisto tiho in skromno, kakor je bila ona sama tiha in skromna. Dvanajst let je živela samotarsko življenje daleč proč od sveta in se hotela za vselej odtegniti svetu in javnosti. Pa se je oglasila po vojni v njenem domu žalost in beda. Pa bolj notranja njena igra za vso močjo ljudi s svojo še vedno mlado, deklisko dušo. Zbirala je okoli sebe in vzgajala mladino in ji odpirala potihem skrivne, pravljicne kamrice teatsrke stavbe. Sanjarila je o velikem, nacionalnem italijanskem teatru. A zaman so bile njene prošnje pri vladi in pri D'Annunziju. Duse je izgubila s temi prošnjami čas in premoženje. Da bi poplačala dolgove in prehranila svoje otroke, je šla še enkrat — poslednjič — na gostovanje v Ameriko. Tukaj, v deželi jeklene industrije, v deželi dima in saj, prevar in zvijač je zatisnila v siromašnem hotelu 21. aprila pred desetimi leti svoje trudne otožne oči 65 letna Duse. Z velikim triumfom so prepeljali njeno truplo v Italijo in ga pokopali v mali gorski vasi Aso, kjer je malo prej samotarila skoro 12 let pozabljena od vsega sveta — ona — Eleonora Duse — največja umetnica vseh časov.

Književnost in umetnost

Poljska državna literarna nagrada za leta 1933. je bila podeljena pisateljici M. Dabrowski (Domobrowski). Poljska lavreatka je avtorica mogočne tetralogije „Noči in dnevi“, od katere so doslej izšli trije deli v štirih zvezkih. Veliki roman Dabrowske je umetniško zrela zgodovinska slika poljske plemiške družbe po vstaji leta 1863, obenem pa prodorna psihološka študija poljske žene. Roman priča o pisateljčini globoki ljubezni do človeka in o nje temeljitem poznanju življenja. Spis Dabrowske je vzbudil lani izredno senzacijo in predstavlja najznačilnejšo novost v sodobni literaturni proizvodnji Poljske.

† Koncertna pevka Mira Costaperaria-Devova

„Ni vsak operni pevec tudi koncertni pevec, saj poslednji nima opore niti v inscenaciji, niti v orkestru, niti v mimiki niti v predbežnem dejanju. Njegova velika sila tiči edino le v besedi zvezani s tonom, ki naj poslušalcem plastično, predočuje in oživlja misli.“

V. Š. Edinost, 20. IV. 1914.

Mira Costaperaria-Devova je bila iz izrazito muzikalične rodbine. Njen oče, sodni svetnik, sam dober pianist, je vse svoje otroke poučeval v klavirju.

Mala Mirica, poznejša umetnica, je že kot štiriletna deklica zapela na nekem družabnem večeru ob spremljevanju klavirja pesem „Rožic ne bom trgala“.

Vsi navzoči so bili navdušeni; vsak bi bil malo pevko rad vzel v naročje in jo posrčkal, če bi ne bila zabranila Miričina mama. Ko ji je bilo deset let, je s svojim bratom Oskarjem, poznejšim skladateljem, mala Mira na neki prireditvi v Novem mestu pela v duetu, oče ju je spremljal na klavirju.

S šestnajstim letom je Mira Devova prišla v šolo k mojstru Hubadu, ki je v svoji učenki spoznal že od prvega začetka izreden talent. Osemnajstletna mlada pevka je že pela Dvořákov balado „Mrivaški ženin“ v Ljubljani.

Nato je nastopala kakih deset let na vseh Matičnih koncertih, pa tudi na raznih dobroteljskih in narodnih prireditvah je rada sodelovala z vso njej lastno ljubeznivostjo in prijaznostjo.

O priliki kronanja kralja Petra je dne 6. septembra 1904. nastopila Mira Devova na jugoslovanskem umetniškem večeru v Beogradu s tako izrednim uspehom, da so ji takoj ponudili laskav angažma.

Vsa beograjska kritika je priznala gč. Devovo za kraljico večera in Ljubljanski Zvon je poročal o tem sjajnem koncertu med drugim:

„Potrebno se nam zdi zabeležiti uprav fenomenalen uspeh, ki ga je dosegla mlada slovenska umetnica pri reviji jugoslovanske glasbe. Imeli smo in še imamo slavnih pevk in pevcev, a vsi so šli v tujino ter stopili na gledališki oder. Mira Devova je pa ostala v koncertni dvorani ter je napredovala od primitivnih početkov do istinite umetnice. Napredovala je skokoma in njen sijajni talent se je razvil na tihem prav v zadnjih letih, odkar je nismo čuli v daljšem solu v Matičnem koncertu, v najresnejšo umetnost, ki prestane z brezdvomnim uspehom absolutno kritiko. Gospodična Devova je danes naša prva koncertna pevka. Izbrala si je žaner, ki je specifično muzikalen, žaner absolutne muzike brez vseh primesi. Nam se zdi, da je Mira Devova še posebej kakor rojena za tiho krasoto komorne glasbe, baš tu ima umetnica priliko, da pokaže ves svoj talent, vse svoje znanje. Njena umetnost namreč ni zunanja, ni patetična, nego intimna, iskreno

notranja. Mira Devova globoko razumeva vse muzikalne detajle ter poje s plemenito eleganco, poleg tega pa podaje zaokroženo harmonijo z impresijsko markantnostjo. Vso pevsko tehniko je pokazala Mira Devova na beograjskem koncertu v težki Griegovski kompoziciji „Solvejgina pesem“. Ekonomija glasu je bila izvrstna, prav imenitno nijansiranje, iz katerega se čuje diven pianissimo.“

Leta 1904., 29. novembra je Devova pela v Gorici. Andrej Gaberšček piše v svoji knjigi „Goriški Slovenci“, da je za pevko Miro imel ta dohod v Gorico življenski pomen. Ta večer ni vnela le srca Goričanov, marveč si je tudi osvojila srce in dušo graditelja goriškega Trgovskega doma arhitekta Costaperaria.“

Ko se je umetnica 17. marca poslavljala od Ljubljane, je poročal Slovenski Narod: „Pri komornem koncertu Praškega Heroldovega kvarteta se je od ljubljanskega občinstva poslovila gđc. Mira Devova. Redki so pri nas domači umetniki, ki ostanejo v domovini in z vneto ter požrtvovalnostjo delujejo v prosep naše kulture. Tem bolj moramo biti onim hvaležni, kateri s svojo umetnostjo drage volje požrtvovalno in z velikimi uspehi svoje moči stavijo v prid domovine. Vsakdo ve, kaj je bila doslej ta ljubezniva izredno nadarjena umetnica za Glasbeno Matico. Kakih deset let je sodelovala na vseh Matičnih koncertih in vsakemu, ki jo je poslušal, ostanejo nepozabni čisti umetniški užitki, za katere se imamo zahvaliti tej odlični koncertni pevki.“

Ljubljana je za umetnico žalovala, tržaški Slovenci so se pa veselili, ko se je s svojim izvoljencem arhitektom g. Costaperaria preselila v Trst.

S prirojeno ljubeznivostjo in odkritosrčnostjo se je umetnica priljubila vsem, ki so prišli z njo v dotiko. Vsaki prošnji za sodelovanje je ustregla, vedno je bila pripravljena, da prevzame kot „privlačna točka“ del programa.

V svoje koncertne sporede je Mira Costaperaria-Devova rada uvrščala skladbe svojega brata Oskarja. Kdor je slišal iz njenega grla bratovo pesem „Mak“, je gotovo ni pozabil. Skladatelj Adamič je nekoč o tej skladbi napisal v Edinosti, da „je nekaj, čemur podobnega ni najti v naši slovenski literaturi. In kako je pela gospa pevka! Čul sem iz njenega petja radost do skladbe in do brata.“

Povsod, kjer je nastopala Mira Costaperaria-Devova, je žela prave triumfe. Vsa kritika vseh listov je bila o njenem petju in nastopu polna hvale. Poleg slovenskih in hrvatskih ocen so imeli tudi nemški in italijanski listi za pevko samo hvalo. Tako Laibacher Zeitung, Sole, Südsteirische Presse i. dr.

V aprilu in maju l. 1921. je umetnica napravila s pianistinja gospo Schweigerjevo turnejo po Jugoslaviji. Kritiki —č— je takrat napisal v Slovenskem Narodu, da je pevkin glas še vedno škrjančkov, pomladanski. Prav tako laskave so bile kritike tudi v drugih listih, v Slovincu in Sisačkem Glasu, ki je napisal: „I danas kao gospodja u najboljoj dobi zadržala je uz svoju simpatičnu pojavu ljupki, lirički glas, koji osobito u visinama kao srebrno zvono pogadja slušaoca i odmah ga osvaja.“

Mira Costaperaria je občinstvu imponirala že s svojo simpatično zunanostjo. Stala je na odru kakor izklesana, krasne postave, v okusnih in izbranih toaletah. Ko je čakala, da odigra spremljevalec na klavirju uvodne takte, je zrla na občinstvo s svojimi velikimi očmi mirno in vselej brez treme. A že ob začetku pesmi je pevkin obraz čudovito oživel. Pesem je odsevala iz vsake njene poteze, iz lepih oči, iz smehljajočih se ali otožno zategnjenih usten, kakor je pač bilo besedilo veselo ali žalostno. Poslušalci so jo gledali vsi zamaknjeni in ko je izzvenel zadnji akord, zadnji ton, je bilo odobravanje in ploskanje tako enotno in enodušno, kakor da bi se bila vsa številna publika strnila v enega samega človeka.

Mire Costaperarie ni več med nami. Ni več nje, ki je nudila najrazličnejšemu občinstvu umetniškega užitka. Pela je nad vse rada, ker je morala peti, kakor mora peti slavček, po katerem je nosila ta naša ljubljenska ime celih deset let med tržaškimi Slovenci.

Marica Bartolova

Franja Bernot-Golobova

(Ob priliki njenega koncertnega uspeha v Firenci)

Naša odlična operna altistka Franja Bernot-Golobova je rojena l. 1908. v Podmencu. L. 1928. je naredila učiteljsko maturo v Ljubljani. Že v III. let. učiteljske šole je obiskovala tudi solopetje na našem državnem konservatoriju, kjer je študirala pri ge. Fedranspergovi in potem pri ravnatelju Hubadu. Po končanem konservatoriju še študira pri ge. Pepci Dolenčevi, sedaj že drugo leto. Gospa Dolenčeva spremlja z zanimanjem vsak nastop naše altistke, je pa tudi pri študiju za vse s celo dušo pri stvari.

Bernot-Golobova je angažirana sedaj tretjo sezono v ljubljanski operi. Debitirala je v Sneguročki Rimski-Korzakovega v vlogi pastirja Lelja. Navzlic njeni vzorni kreaciji v tej vlogi jo je večina kritike odpravila sicer s superlativi, vendar prav na kratko. Pozneje je nastopila v operi v pomembnejših vlogah v Gotovčevi Morani (Govedarka) in v Pikovi dami (Paolina). Naštudirano ima ogromno vlogo Dalile (Samson in Dalila) ter

vlogo Amneris (Aida). V obeh poslednjih vlogah še ni nastopila.

Njeni koncertni nastopi so bili za mnoge res pravo doživetje. V Ljubljani nam ostane nepozabna iz Beethovne „Missa solemnis“ in iz Verdijevega „Rekvijem“-a, v Mariboru je prav tako dovršeno nastopila v Dvořakovi „Stabat mater“ — kantati. Neštetokrat je nastopila na koncertih in v radio z manjšimi točkami.

Z mojim ciklom Gradnikovih pesmi za kontraalt in godalni kvartet je stopila Bernot-Golobova v kategorijo pevk svetovnega formata. V Firenci, na XII. mednarodnem festivalu za sodobno glasbo, je pela dne 3. IV. t. l. te pesmi s takim uspehom, da nam je italijanska publika ne le odpustila, da smo Slovenci, ampak tudi to, da po slovensko pojemo — in to v srcu Italije. Po neskončnih aplavzih sta umetnici (in meni kot avtorju) za odrom čestitala najpomembnejša sodobna italijanska komponista Casella in Malipiero, osebno so čestitali med drugimi dr. Hermann Scherchen (ki je predlagal za umetnico operno gostovanje v Strassbourgu), grof Enrico San Martino, predsednik akademije sv. Cecilije (ki je povabil pevko na koncertne nastope v Rimu), Alojz Hába, znameniti pevki Dunajčanka Hana Schwarz in Amsterdamka Rê Koster, dr. Steinhardt, dr. Paul Stefan in vsi tamkaj navzoči kritiki in glasbeniki. Angleži (dr. Dent in Clark) so se celo opajali ob eksotičnosti in zvočnosti slovenščine, grof San Martino je v veliki družbi izjavil, da tako lepega petja že dolgo vrsto let ni slišal, ameriški komponist Jacobi in recenzent iz Nemčije sta pa bila mnenja, da tako lepega petja in tako originalne glasbe sploh še nista slišala.

Ciklus teh pesmi sem napisal l. 1929. špeciálno za izreden glasovni obseg gospe Bernot-Golobove. Pela jih je prvič l. 1930. na mojem kompozicijskem koncertu v filh. dvorani, isto leto še na javni produkciji drž. konservatorija in v radiu, l. 1932. že z velikim uspehom na festivalu G. M., l. 1935. pred nemškimi kritikom Gerhardom Krausejem, letos pred elito mednarodnih produktivnih in reproduktivnih glasbenikov pa pred izbirčno publiko.

Vse kritike povdarjajo v svojih izrazih superlativni uspeh petja naše umetnice. Italijani: ekscellentno, prominentno, efficacissima — Nemci: vortrefflich, ausgezeichnet — Čehi: znamenito itd....

Srečen sem, da se naši eminentni umetnici na tem mestu lahko javno zahvalim. Brez njenega uspeha bi tudi mojega ne bilo.

Slavko Osterc

Obzornik

Udeležba žene pri delu in žrtvah za izboljšanje socijalnega in gospodarskega položaja pri nas.

Društvo delo in eksistenca. Koncem marca meseca so ga ustanovili v Ljubljani brezposelni ročni in umski delavci skupno z onimi zaposleni, ki imajo ljubezen in voljo pomagati posameznikom do dela in kruha. Zato so člani novega društva brezposelni in zaposleni, le članarina je dvojna: kdor nima zaslužka, ne more plačati nič, kdor ga ima, prispeva mesečno 1 Din (lahko tudi več). Sedež društva je v Čopovi ulici.

Društvo sicer vidi končno rešitev krize v spremembi gospodarskega in družabnega reda, toda njegov program ne gre v tem pravcu in ne v teoretična razmotrivanja o brezposelnosti, temveč hoče zastaviti vse svoje sile tam, kjer je mogoče s praktičnimi in v kratkem času izvršljivimi ukrepi dati dela in kruha množici nezaposlenih delojemalcev vseh stanov in poklicev. Društvo hoče predvsem nastopati proti zaposlitvi tujcev, upokojencev, dvojnih zaslužkarjev, ki imajo že v eni službi dovolj plače in dela, in proti službam poročenih žen, če imajo možje dovolj dohodkov za vzdrževanje družine. Boriti se hoče proti nadurnemu delu in kateremukoli podaljševanju delovnega časa, raznemu nesocijalnemu izkoriščanju delavca ter neenakemu plačevanju ženskega in moškega dela. Društvo zastopa načelo stroge enakopravnosti delojemalcev obeh splov in nikakor ne nasprotuje zaposlitvi žensk, niti poročenih, če imajo možje premajhne dohodke ali če so celo brezposelni. To društvo obsoja take razmere kot nesocijalne, ker pomenjajo preobremenjevanje poročene žene, in je mnenja, da mora v pravilno urejeni družbi dohodek moževega dela zadostovati za preživljanje družine. Isto stališče razume tudi v primerih, kjer kmetova, obrtnikova ali trgovčeva žena ni samo gospodinja, temveč po sili razmer tudi delavka. Tudi to je preobremenjevanje žene.

V okrilju društvenega odbora se je že ustanovil ženski odsek, ki se bo v okviru pravil predvsem bavil z zadevami, ki se tičejo ženskega članstva.

* * *

„Zveza delavskih žen in deklet“ v Ljubljani je priredila 14. aprila v spomin in proslavo mednarodnega ženskega dneva delavski prosvetni večer, na katerem je voditeljica te ženske organizacije pojasnila zahteve, za katere manifestirajo ta dan proletarske žene vsega sveta:

Splošna, enaka in tajna volilna pravica za vse politične in avtonomne institucije, ki urejajo sožitje človeške družbe; obvezno zavarovanje za primer brezposelnosti; starostno zavarovanje delavcev vseh panog; štirideseturni delovni teden, ki bi odpomogel brezposelnosti; podaljšanje šolske obveznosti do 16. leta; pravična razdelitev življenjskih dobrin, materialnih in duhovnih; reforma bračnega prava; mir in bratstvo med narodi ter popolna razorožitev.

* * *

Narodna ženska zveza si je na pobudo društev „Ženski Pokret“ in „Društva akademsko naobraženih žen“ mnogo prizadevala, da bi preprečila krivice, ki prete ženi v državnih in tudi drugih službah. Sklicala je manifestacijske shode in zbiralala podpise proti nameravanemu odpuščanju žen iz državnih služb. Nastop ženskih društev je pač morda preprečil popolne redukcije poročenih urad-

nic, ni pa mogel preprečiti uredbe o ukinjenju oz. znižanju draginskih doklad poročenim uradnicam in onim neporočenim, ki žive s svojimi starši, državnimi uradniki, v skupnem gospodinjstvu. Res je sicer, da so pri tem znižanju plač prizadeti tudi moški (neporočeni uradniki, ki žive skupno z roditelji, poslanci, senatorji, člani raznih upravnih odborov pod državno zaščito), toda nedvomno je žena najbolj prizadeta. Saj so razen redkih izjem po službah le žene onih državnih uslužbencev, katerih plača ne zadostuje za preživljanje družine. Z ozirom na razmerje med višino moževih dohodkov in znižanjem plač bo utrpani znesek pri nižjih uradnicah gotovo mnogo bolj občuten kakor pri plačah omenjenih visokih uradnikov. Z vsoto, ki jo bo država prihranila z znižanjem plač — pretežno ženskih — se bodo nastavile mlade uradniške moči. Ta način novih nastavitvev pa bo zahteval nove žrtve — brezposelnost gospodinjskih pomočnic, ki bo nujna posledica prikrajšanih dohodkov poročene poklicne žene — njene delodajalke. S takim prekladanjem bremena je omiljenje krize pač zelo dvomljivo.

* * *

Ko objavljamo poročila o boju in žrtvah žene pri delu za izboljšanje socialnega in gospodarskega položaja, moramo zapisati žalostne besede o naši ženi:

Ženski Svet, Ženski Pokret, Gospodinska Pomočnica, Jugoslovanska Zena, Ženski List i. dr., „Jutrova“ rubrika „Žena v sodobnem svetu“ in podobne rubrike po drugih jugoslovanskih dnevnikih redno pišejo o položaju današnje žene, o njenih krivicah in zahtevah. Po vseh naših večjih krajih imamo ženska društva, ki se poleg svojega ožjega dobrodelnega programa po svojih centralnih zvezah (zlasti Nar. ženski zvezi in Zvezi delavskih žen in deklet) udeležujejo tudi borbe za feministične zahteve. Ta društva in listi neprestano opozarjajo žene, naj čuvajo dosežene pravice in naj se bore še za druge, kajti politična in gospodarska svetovna kriza vedno močneje ograža tudi ženo; dopovedujejo ji, da je rešitev žene le v samopomoči in v strnjenih vrstah vseh tistih, ki se bore za enakopravnost v družbi, toda naša žena se ne čuti še kot članica narodne, državne in človeške skupnosti, nego se prebudi le, kadar občuti krivico na lastni koži. Takrat se ogorčena ozre okoli sebe in z zaničevanjem izprašuje: „Kje pa so ženska društva, kaj pa delajo naše feministke, da se nam gode take krivice! Tu naj bi govorile, tu pomagale!“ Naša žena ne pomisli, da ne more posameznica ničesar storiti in da so društva brez moči, če nimajo opore v številnih in zavednih članicah ter uporabnih delavkah.

P. H.

Jugoslovanska skupina Edinstva slovanskih žen je prejela od sestrskega društva na Poljskem prijazno povabilo na ekskurzijo po poljskih mestih: Katovice, Poznanj, Toranj, Gdinja, Hel, Varšava, Zakopane, Tatra, Krakov, Vielička. Poleg ogledovanja mest in zgodovinskih znamenitosti bodo udeleženke proučevale tudi poljska ženska društva in njih delo.

Celokupna cena potovanja za vožnjo v II. razredu brzovlaka, hrana, zleti i. dr. od vstopa na poljsko mejo, t. j. 18 dni, znaša 200 zlotov, t. j. 2000 Din na osebo. Poleg te vsote bo treba plačati še voznino od nas do poljske meje ter potna viza. Naša skupina Edinstva slov. žen bo skušala doseči čim večje popuste tudi pri teh izdatkih. Potovanje bo mogoče le, ako se javi najmanj 30 udeleženk iz naše države. Prijave sprejema „Edinstvo slovanskih žen“ v Beogradu, Frankopanova ul. 11. do 10. maja, ali pa „Kolo jsl. sester“ v Ljubljani, Rimska c. 9 do 8. maja. Istotam se dobe tudi potrebne informacije. Po tem roku se nove prijave ne bodo več sprejemale, ker je treba pravočasno napraviti vsa pota za popuste. Zlet bo v prvi polovici junija.

Poljakinje so določile za to obsežno 18 dnevno potovanje po njihovi deželi izredno nizko ceno. Priporočamo našim ženam, ki se zanimajo za bratsko slovansko zemljo in njeno visoko kulturo, da se prijavijo za ta velezanimivi pot. Gostoljubne poljske žene bodo sprejele naše zletnice z vso njim lastno gostoljubnostjo.

Natančnejša pojasnila o zletu bodo tudi v dnevnem časopisju.

VSEBINA 5. ŠTEVILKE

Materinski dan leta 1934... (Pavla Hočevarjeva)

Moji materi (Vera Albrechtova)

Življenje, žrtev (Liza Bagrjana, iz bolgarščine prevela Vera Albrechtova)

Pod dalmatinskim solncem — Nadaljevanje — (Maša Slavčeva)

„Ran mojih bo spomin in tvoje hvale“ — Nadaljevanje — (Ilka Vaštetova)

Jurijevsko jutro stare Donke (Milica Ostrovska-Saup)

Eleonora Duse (Malec Peter)

Književnost in umetnost: † Koncertna pevka Mira Costaperaria-Devova (Marica Bartolova) — Franja Bernot-Golobova (Slavko Osterc)

Obzornik: Udeležba žene pri delu in žrtvah za izboljšanje socialnega in gospodarskega položaja pri nas (P. H.) Jugoslovanska skupina Edinstva slovanskih žen.

Priloge: Naš dom — Moda — Krojna pola — Ročna dela.

Ženski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina Din 64—, polletna Din 32—, četrtletna Din 16—, za Italijo L 20—, za U. S. A. Dol. 2—, za Avstrijo Sch. 10—, ostalo inozemstvo Din 85—. Posamezna šte. Din 6—. Modna priloga izide vsak drugi mesec.

Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ulici 12/II. — Izdaja Konzorcij „Ženski Svet“ v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Marica Bartolova.

Tiskali J. Blasnikovi nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani.
Odgovoren L. Mikuš.

Darovi za tiskovni sklad.

Ga. Marija Domicelj v počaščenje spomina svoje predobre prijateljice pok. Marusje Maver-Lisovske Din 40; gg. dr. Červinkova Zora Din 11; Bratkovič Nela Din 15; Mavec Berta Din 16; Ukmar Antonija Din 6; Neimenovana Din 6; Lasič Zorislava Din 3; Novak Jožefa Din 4; Gustinčič Gizela Din 4; Sotošek Milica Din 2; Čertanc Angela Din 2; Legiša Mavrica Din 3; Hudoklin Fani Din 2; Čop Nuška Din 4; Osterc Minka Din 6; Cuderman Pavla Din 3; Omahen Marija Din 3; Kotnik Ida Din 3; Zalokar Slava Din 6; Kravanja Avg. Lit 5; Kovačič Lina Din 16; Zadnik Karolina Din 6; Pinter Marija Din 6; Vrančič Milka Din 6; Stambuk Lena Din 6; Cuzner Vally Din 4. — Vsem cenjenim darovalkam iskrena hvala.

Cenjene naročnice!

Ali se res ne zavedate, kako zelo nam otežujete naše delo s tem, da zaostajate z naročnino? Ako ne zmorete naenkrat celoletne naročnine, pošiljajte jo tudi v malih obrokih, toda plačujte te obroke redno, ne pustite se opominjati, ker opomini stanejo mnogo denarja in časa, ki bi se mogla in morala koristneje uporabiti.

Uprava.

Za pomlad

Zakaj TIVAR obleke?

Zato, ker so lepe, dobre in

cenene.

Izdelujemo obleke

za vso družino

**Prosimo Vas, da se o tem pre-
pričate v naših prodajalnah**

TIVAR

O B L E K E